ಜೆ. ವಿ. ಕಲ್ಲಾಪುರ*

ಕೆಳದಿ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರರಸರು

ವಿಜಯನಗರದ ನಂತರ ಸ್ವತಂತ್ರ ಸಂಸ್ಥಾನವಾಗಿ ರೂಪುಗೊಂಡು, ತನ್ನದೆ ಆದ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ ವೈವಿಧ್ಯತೆಗಳಿಂದ ಸುಮಾರು ಇನ್ನೂರಾ ಐವತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ (ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೪೯೯–೧೭೬೩) ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿದ್ದ ಕೆಳದಿ ಸಂಸ್ಥಾನವನ್ನು ಇಬ್ಬರು ರಾಣಿಯರೂ ಸೇರಿ ಸುಮಾರು ಹದಿನೇಳು ಜನ ಅರಸರು ಆಳಿದರು. ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೫೮೨–೧೬೨೯ರ ವರೆಗೆ ರಾಜ್ಯಭಾರ ನಡೆಸಿದ ಹಿರಿಯ ವೆಂಕಟಪ್ಪನಾಯಕನಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೭೫೮–೧೭೬೩ರ ವರೆಗೆ ರಾಜ್ಯಭಾರ ನಡೆಸಿದ ವೀರಮ್ಮಾಜಿಯ ಕಾಲದವರೆಗೆ ಕೆಳದಿಯ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರಿನವರೊಂದಿಗೆ ನಡೆದುಹೋಗಿರುವ ಅನೇಕ ಘಟನೆಗಳನ್ನು ಐತಿಹಾಸಿಕ ಕಾವ್ಯವಾದ ಕೆಳದಿ ನೃಪವಿಜಯದಲ್ಲಿ[1] ವಿವರಿಸಲಾಗಿರುವ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಶ್ರೀ ಮನ್ಮಹಾರಾಜರ ವಂಶಾವಳಿಯಲ್ಲಿನ ಘಟನೆಗಳೊಂದಿಗೆ ಇಲ್ಲಿ ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಹಿರಿಯ ವೆಂಕಟಪ್ಪನಾಯಕ ಮತ್ತು ಮೈಸೂರು

ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೫೮೨ ರಿಂದ ೧೬೨೯ರ ವರೆಗೆ ರಾಜ್ಯಭಾರ ನಡೆಸಿದ ಹಿರಿಯ ವೆಂಕಟಪ್ಪನಾಯಕನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ಒಂದನೆಯ ರಾಜಒಡೆಯರ (ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೫೭೮-೧೬೧೭) ಮತ್ತು ೬ನೇ ಚಾಮರಾಜ ಒಡೆಯರ (ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೬೧೭–೧೬೩೭) ಅರಸರಾಗಿದ್ದರು. ಈ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ತರೀಕೆರೆ ಪಾಳೆಯಗಾರರಿಗೆ ಸಹಕರಿಸುವ ನೆಪದಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರಿನವರೊಂದಿಗೆ ಕಲಹ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತೆಂದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಕೆಳದಿ ನೃಪವಿಜಯದಲ್ಲಿ– "ಅದೆಂತೆಂದೊಡೆ ತರಿಕೆರೆಯ ಹಿರಿಯ ಹನುಮನಾಯಕನ ಸುತರಿರ್ವರುಂ ತಂದೆ ಹಸುಗೆಗೆಯ್ದು ಕೊಟ್ಟಂತಿರದೆ ತಮ್ಮೊಳ್ ವಿವಾದಿಸಿ ಪೊಣರ್ದು ಕಿರಿಯಾತಂ ಕಡವೂರಂ ತೆಗೆದು ಕೊಳಲ್ ಪಿರಿಯಾತನಿಕ್ಕೇರಿಗೆ ಬಿನ್ನೈಸಿ ಕಳುಪಲ್ ಚಿಕ್ಕಕಲ್ಲಪ್ಪನೆಂಬ ದಳವಾಯ ಸಂಗಡಂ ಸೈನ್ಯಮಂ ಕೂಡಿಸಿ ಕಳುಪಲಾ ಚಿಕ್ಕಕುಮಾರಂ ಬೇಲೂರ ವೆಂಕಟಾದ್ರಿನಾಯಕರ್ ಮೈಸೂರವರ್, ಚಿಕ್ಕನಾಯಕನ ಹಳ್ಳಿಯವರ್, ಚಿಂತನಕಲ್ಲವರ್, ಸೀರೆಯ ರಂಗಪ್ಪನಾಯಕರ್ ಮುಂತಾದವರ ಸೈನ್ಯಮಂ ಬರಿಸಿಕೊಂಡು ಪೇರಳ ಬಲಮಂ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರ್ದು ನಿಲಲ್ ಪಿರಿಯಕುಮಾರಂ ನಿತ್ತರಿಸಿ ನಿಲಲಶಕ್ಯಕವಾಗಿ ಮತ್ತಮಿಕ್ಕೇರಿಗೆ ಬಿನ್ನೈಸಿ ಕಳುಪಲಾಗಳಾ ವೆಂಕಟಪ್ಪನಾಯಕಂ ಸೈನ್ಯಸಹಿತಂ ಇಕ್ಕೇರಿಯಿಂ ತಾನ್ ತೆರಳ್ದೈತರಲಾಗಳಾ ಕಿರಿಯ ಕುಮಾರನೆಳ್ತಂದು ಗಂಗೂರೆಡೆಯೊಳ್ ಸಂಧಿಸಿ ಸೀಮೆಗೆ ಗಾಜನೂರು ಲಕ್ಕವಳ್ಳಿಯ ಸೀಮೆಯ ಕೋಂಟೆಗಳಂ ಕಾಣಿಕೆ ರೂಪಾಗಿತ್ತು ಮರೆವುಗಲಭೆಯುಮಿತ್ತು ತುಂಗಭದ್ರಾ ನದಿಯನುತ್ತರಿಸಲಾವಾರ್ತೆಯಂ ಕೇಳ್ದು ಕಿರಿಯ ಕುಮಾರನ ಸಹಾಯಕ್ಕೆ ಬಂದವರ್ ಧೈರ್ಯಂಗುಂದಿ ನಿತ್ತರಿಸಲಾರದೆ ಬಾಣಾವರಕ್ಕಾಗಿ ಪಲಾಯನಂಗೈಯಲ್ ....ಪರಮ

* ಕೆಳದಿ ವಸ್ತು ಸಂಗ್ರಹಾಲಯ, ಕೆಳದಿ, ಸಾಗರ ತಾಲ್ಲೂಕು

1 ಕರ್ನಾಟಕ ಭಾರತಿ, ಸಂಪುಟ ೭, ಸಂಚಿಕೆ ೨, ಪು. ೮೪

ಪ್ರಖ್ಯಾತಿಯಂ ಪಡೆದುಮರಳ್ದನಂ.....[2]" ಎಂಬ ಮಾತು ಗಳಿಂದ ತರಿಕೆರೆಯ ಪಾಳೆಗಾರರ ಜಗಳವನ್ನು ಪರಿ– ಹರಿಸುವ ನೆಪದಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರಿನವರೊಂದಿಗೆ ದ್ವೇಷ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು.

ಈ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯಭಾರ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಆರನೆಯ ಚಾಮರಾಜ ಒಡೆಯರ್‌ರವರು ಕೆಲವು ಪಾಳೆಯಗಾರರನ್ನು ಜಯಿಸಿರುವುದನ್ನು ಸೂಚಿಸಿದ್ದು ಆದರಲ್ಲಿ ತರಿಕೆರೆ ಹಾಗೂ ಕೆಳದಿಯವರ ಹೆಸರುಗಳು ಕಂಡುಬರುವುದಿಲ್ಲ.[3]

ವೀರಭದ್ರನಾಯಕ ಮತ್ತು ಮೈಸೂರು

ಕ್ರಿ.ಶ, ೧೬೨೯ ರಿಂದ ೧೬೪೫ರ ವರೆಗೆ ವೀರಭದ್ರ ನಾಯಕನು ಕೆಳದಿ ಸಂಸ್ಥಾನಾಧಿಪತಿಯಾಗಿದ್ದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ಇಮ್ಮಡಿ ರಾಜಒಡೆಯರ್(ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೬೩೭ ೧೬೩೮) ಮತ್ತು ರಣಧೀರ ಕಂಠೀರವ ನರಸರಾಜ ಒಡೆಯರ್ (ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೬೩೮–೧೬೫೯) ರವರು ಅರಸ ರಾಗಿದ್ದರು.

ಈ ಸಮಯದಲ್ಲೇ ವಿಜಾಪುರದ ಬಾದಷಹನ ಆಜ್ಞೆಯಂತೆ ರಣದುಲ್ಲಾಖಾನನು (ಶಾ. ಶ. ೧೫೬೦ನೇ ಈಶ್ವರ ಸಂವತ್ಸರ) ಇಕ್ಕೇರಿಯನ್ನು ನಾಶಗೈದನು. ಅವನು ದಾಳಿಯಿಂದ ರಕ್ಷಣೆ ಪಡೆಯಲು ವೀರಭದ್ರ ನಾಯಕನು ಭುವನಗಿರಿ ದುರ್ಗವನ್ನು ಸೇರಲು, ಅದನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಲು ಬಂದ ರಣದುಲ್ಲಾಖಾನನೊಂದಿಗೆ ಬುದ್ಧಿ ವಂತಿಕೆಯಿಂದ ಸಂಧಾನ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಮುತ್ತಿಗೆ ಯನ್ನು ತೆಗೆಸಿದನು. ನಂತರ ರಣದುಲ್ಲಾಖಾನನೊಡನೆ ಶಿವಪ್ಪನಾಯಕ ಹಾಗೂ ರಾಮಕೃಷ್ಣಯ್ಯರನ್ನು ಜೊತೆ ಮಾಡಿ ಮಾಯಾವಾದಿಗಳ (ಮೈಸೂರವರ) ರಾಷ್ಟ್ರಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಿ ವಿಜಾಪುರದ ಬಾದಷಹನ ಮುಖ್ಯ ಕಾರ್ಯ ಗಳನ್ನು ಅವರ ಮೂಲಕ ಮಾಡಿಸಿಕೊಟ್ಟನು ಎಂಬ ವಿಚಾರ ಕೆಳದಿ ನೃಪವಿಜಯದಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.[4]

ಇಲ್ಲೂ ಸಹ ವಿಜಾಪುರದ ಬಾದಷಹನ ಸಹಾಯಕ್ಕಾಗಿ ಮೈಸೂರಿನವರೊಂದಿಗೆ ಯುದ್ಧ ಮಾಡಿರುವುದು ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ.

'ಶ್ರೀ ಮನ್ಮಹಾರಾಜರ ವಂಶಾವಳಿ'ಯಲ್ಲಿ ಇಮ್ಮಡಿ ರಾಜ ಒಡೆಯರ್‌ರವರು ಯಾವುದೇ ರೀತಿಯ ಯುದ್ಧ ಗಳನ್ನು ಮಾಡಿರುವುದರ ಬಗ್ಗೆ ಉಲ್ಲೇಖವಿಲ್ಲ, ಆದರೆ ಇವರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವಿಕ್ರಮರಾಯನು ದಳವಾಯಿತನ ನಡೆಸಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.[5]

ರಣಧೀರ ಕಂಠೀರವ ನರಸರಾಜ ಒಡೆಯರ್‌ರವರ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ರಣದುಲ್ಲಾಖಾನನು ಬಸವಾಪಟ್ಟಣದ ಹನುಮಪ್ಪನಾಯಕನ ಕೋರಿಕೆಯ ಮೇರೆಗೆ ವೀರಭದ್ರ ನಾಯಕನ ಮೇಲೆ ಯುದ್ಧಮಾಡಿ ಸೋಲಿಸಿದನೆಂದು, ನಂತರ ಶಾ. ಶ. ೧೫೬೧ (ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೬೩೮)ರಲ್ಲಿ ಶ್ರೀರಂಗ ಪಟ್ಟಣವನ್ನು ಮುತ್ತಿಗೆ ಹಾಕಿದಾಗ ನರಸರಾಜ ಒಡೆಯರು ಅವನನ್ನು ಹಿಮ್ಮೆಟ್ಟಿಸಿದರೆಂದು, ಪುನಃ ಲಗ್ಗೆಯನ್ನೇರಬೇಕೆಂದು ಬಂದಾಗ ಕೋಟೆಯ ಮಲಕಿನ ತೆನೆ ಒಂದರಲ್ಲಿ ಮೂರು ಜನ ಸ್ತ್ರೀಯರು ತಲೆಯನ್ನು ಕೆದರಿಕೊಂಡು ಆಯುಧಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು, ಅತಿ ಭಯಂಕರರಾಗಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ ಓಡಿಹೋದರೆಂದು 'ವಂಶಾವಳಿ' ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.[6]

ಈ ಮೇಲಿನ ವಿಚಾರಗಳಿಂದ ಮೈಸೂರರಸರ ವಿರುದ್ಧ ಕೆಳದಿಯವರು ಯುದ್ಧ ಮಾಡಿದ್ದು ಇನ್ನೊಬ್ಬರ್ಸಹಾಯ ಕ್ಕಾಗಿಯೇ ವಿನಾ ಪರಸ್ಪರ ದ್ವೇಷದಿಂದಲ್ಲವೆನ್ನುವುದು ಖಚಿತವಾಗುತ್ತದೆ.

ಶಿವಪ್ಪನಾಯಕ ಮತ್ತು ಮೈಸೂರರಸರು

'ಶಿಸ್ತಿನ' ಶಿವಪ್ಪನಾಯಕನೆಂದೇ ಖ್ಯಾತನಾದ ಇವನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ (ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೬೪೫–೧೬೬೦), ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ರಣಧೀರ ಕಂಠೀರವ ನರಸರಾಜ ಒಡೆಯರ್

2 ಕೆಳದಿ ನೃಪವಿಜಯ, ಗದ್ಯಾನುವಾದ: ಕೆಳದಿ ಗುಂಡಾಜೋಯಿಸ್, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್, ಪು. ೧೨೭-೨೮

3 ಆನ್ನಲ್ಸ್ ಆಫ್ ದಿ ಮೈಸೂರ್ ರಾಯಲ್ ಫ್ಯಾಮಿಲಿ, ಪಾರ್ಟ್ ೧, ಪು. ೨೨

4 ಕೆಳದಿ ನೃಪವಿಜಯ, ಪು. ೧೨೬-೨೮

5 ಆನ್ನಲ್ಸ್ ಆಫ್ ದಿ ಮೈಸೂರ್ ರಾಯಲ್ ಫ್ಯಾಮಿಲಿ, ಪಾರ್ಟ್ ೧, ಪು.೬೪

6 ಅದೇ ಪು. ೭೬

ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೬೩೮–೧೬೫೯) ಹಾಗೂ ದೊಡ್ಡದೇವರಾಜ ಒಡೆಯರ್ (ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೬೫೯–೧೬೭೩) ಗಳು ರಾಜ್ಯಭಾರ ನಡೆಸಿರುವುದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಇವನ ಕಾಲದ ಮೈಸೂರರಸರೊಂದಿಗಿನ ಘಟನೆಗಳನ್ನು ಕೆಳದಿ ನೃಪ–ವಿಜಯವು ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತದೆ.[7]

೧. ಬೇಲೂರ ಕೃಷ್ಣಪ್ಪನಾಯಕನು ಮೈಸೂರಿನವರ ಹೇರಳ ಸೈನ್ಯದೊಂದಿಗೆ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ ಅವರನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದ್ದಾನೆ. ೨. ವಿಕಾರಿ ಸಂವತ್ಸರದಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರಿನವರಿಗೆ ಸೇರಿದ ಬೇಲೂರು ಮುಂತಾದ ಸ್ಥಳಗಳನ್ನು ಗೆದ್ದು ಶ್ರೀರಂಗರಾಯನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ರಾಯರ ಸಂಸ್ಥಾನವನ್ನು ಪುನರುಜ್ಜೀವನಗೊಳಿಸಿರುವನು. ೩. ಶ್ರೀರಂಗರಾಯರಿಂದ ಅನೇಕ ಉಡುಗೊರೆಗಳನ್ನು ಪಡೆದು ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ಅಭಿಮುಖವಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಾಗ, ಮೈಸೂರಿನ ಸೈನ್ಯವು ಶಿವಪ್ಪನಾಯಕನನ್ನು ಸೆರೆಹಿಡಿಯಲು ಬಂದಾಗ ನಡೆದ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರರಸನ ದಳವಾಯಿ ಹಂಪನಾಯಕನನ್ನು ಸೆರೆಹಿಡಿದು ಜಯವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ ೪. ಕಾವೇರಿ ನದಿಗೆ ಸೇತುವೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ಮುತ್ತಿಗೆ ಹಾಕಿ ಮೈಸೂರರಸರ ಗರ್ವವನ್ನು ತಗ್ಗಿಸಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ೫. ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣದ ಕೋಟೆಗೆ ಮುತ್ತಿಗೆ ಹಾಕಿದಾಗ, ಮೈಸೂರ ಅರಸರು ಕೆಲವು ಗುರಿಕಾರರು ಮತ್ತು ನಿಯೋಗಿಗಳ ಮೂಲಕ ಅಭಿಸಾರ ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಹಾಗೂ ಹೋಮಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿದಾಗ ಉಂಟಾದ ದೇಹಾಯಾಸದಿಂದ ವೇಣುಪುರಕ್ಕೆ ಹಿಂದಿರುಗಿ ಅಸುನೀಗಿದನೆಂದು ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ.[8]

ಶ್ರೀ ಮನ್ಮಹಾರಾಜರ ವಂಶಾವಳಿಯಲ್ಲಿ[9] ದೊಡ್ಡ ದೇವರಾಜ ಒಡೆಯರ್ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನರಸೀಪುರದ ಲಕ್ಷ್ಮಮಪ್ಪನಾಯಕನು, ಕೆಳದಿಯ ಶಿವಪ್ಪನಾಯಕನ ಸಹಾಯದೊಂದಿಗೆ ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣವನ್ನು ಸಾಧಿಸಲು ಬರುತ್ತಿದ್ದಾಗ, ಒಡೆಯರು ಅವನನ್ನು ಹಾದಿಯ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ತಡೆದು ಲಕ್ಷ್ಮಮಪ್ಪನನ್ನು ಶಿಕ್ಷಿಸಿ ಶಿವಪ್ಪನಾಯಕನಿಂದ ಸಕ್ಕರೆಪಟ್ಟಣ, ವಸ್ತಾರ್, ಹೊನ್ನವಳ್ಳಿಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಬಂದು, ಶಿವಪ್ಪನಾಯಕನ ಕಡೆಯವರು ಬಹಳ ಬೇಡಿಕೊಂಡಾಗ ಕೃಪೆಯಿಂದ ಅವುಗಳಿಗೆ ಖಂಡಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಿರುವರೆಂದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಹಾಗೂ ಶಾ. ಶ. ೧೫೮೫ನೇ (ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೬೬೩) ಶುಭಕೃತು ಸಂವತ್ಸರದ ಫಾಲ್ಗುಣ ಶುದ್ಧ ೧೦ರಲ್ಲಿ ಕೆಳದಿ ಶಿವಪ್ಪನಾಯಕನಿಂದ ಸಂಪಿಗೆ ಹಾಗೂ ಮಾರ್ಗ–ಶಿರ ಶುದ್ಧ ೧೩ರಲ್ಲಿ ಹಾಸನವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡರೆಂದು ತಿಳಿಸಿದೆ.

ಈ ಮೇಲಿನ ವಿಚಾರಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡು ಅಂಶಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಚರ್ಚಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ಮೊದಲನೆಯದು ಶಿವಪ್ಪನಾಯಕನು ರಾಜ್ಯಭಾರ ಮಾಡಿದ ಕಾಲ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೬೪೬ ೧೬೬೦ರ ವರೆಗೆ ಮಾತ್ರ. ಅವನು ತನಗೆ ರಾಜ್ಯಭಿಷೇಕವಾದ ಶಾ. ಶ. ೧೫೬೮ನೆಯ ಪಾರ್ಥಿವ ಸಂವತ್ಸರದ ಮಾರ್ಗಶಿರ ಶುದ್ಧ ದ್ವಾದಶಿಯಿಂದ ಶಾರ್ವರಿ ಸಂವತ್ಸರದ ಆಶ್ವಯುಜ ಶುದ್ಧ ಒಂದರ ವರೆಗೆ ೧೪ ವರ್ಷ ೯ ತಿಂಗಳು ೨೦ ದಿನಗಳವರೆಗೆ ರಾಜ್ಯಭಾರ ಮಾಡಿ ಶಿವಸಾಯುಜ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವನೆಂದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.[10] ಆದರೆ ಶ್ರೀ ಮನ್ಮಹಾರಾಜರ ವಂಶಾವಳಿಯಲ್ಲಿ ಶಾ.ಶ. ೧೫೮೫ (ಕ್ರಿ.ಶ.೧೬೬೩)ಶುಭಕೃತು ಸಂವತ್ಸರದಲ್ಲಿ ಸಕ್ಕರೆಪಟ್ಟಣ ವಸ್ತಾರೆ ಇತ್ಯಾದಿಗಳಿಗೆ ಶಿವಪ್ಪನಾಯಕನಿಂದ ಖಂಡಣೆಯನ್ನು ಮೈಸೂರರಸರು ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವರೆಂದು ಹೇಳಿರುವುದು ಅನುಮಾನಕ್ಕೆ ಎಡೆಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತದೆ.

ಎರಡನೆಯ ಪ್ರಮುಖ ವಿಚಾರವೆಂದರೆ ಶಿವಪ್ಪನಾಯಕನು ಕಾವೇರಿ ನದಿಗೆ ಸೇತುವೆಯನ್ನು[11] ಕಟ್ಟಿರುವನೆಂಬ ವಿಚಾರ. ಕಾವೇರಿ ನದಿಗೆ ಅನೇಕ

---

7 ಕೆಳದಿ ನೃಪವಿಜಯು, ಪು. ೧೬೮–೧೭೦

8 ಅದೇ ಪು. ೧೭೦

9 ಆನಲ್ಸ್ ಆಫ್ ದಿ ಮೈಸೂರ್ ರಾಯಲ್ ಫ್ಯಾಮಿಲಿ, ಪಾರ್ಟ್ ೧, ಪು. ೯೭-೯೮

10 ಕೆಳದಿ ನೃಪವಿಜಯು, ಪು. ೧೭೦

11 ಅದೇ ಪು, ೧೬೯

ಸೇತುವೆಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿರುವ ವಿಚಾರವನ್ನು ಇತಿಹಾಸಕಾರರು ಗುರುತಿಸಿದು, ಆದರಲ್ಲಿ ಯಾವ ಸೇತುವೆಯನ್ನು ಶಿವಪ್ಪನಾಯಕ ಕಟ್ಟಿಸಿರುವನೆಂಬುದನ್ನು ಸಂಶೋಧನೆಗಳಿಂದ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿದೆ. ಕೆಳದಿಯ ಶಿವಪ್ಪನಾಯಕನೂ ಸಹ ಬೇಲೂರ ಕೃಷ್ಣಪ್ಪನಾಯಕನ ಹಾಗೂ ಶ್ರೀರಂಗರಾಯರ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಪುನರುಜ್ಜೀವನ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಮೈಸೂರರಸರೊಂದಿಗೆ ಯುದ್ಧ ಮಾಡಿರುವುದು ಗಮನಾರ್ಹ.

ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೬೬೧ ರಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯಭಾರ ನಡೆಸಿರುವ ಕಿರಿಯ ವೆಂಕಟಪ್ಪನಾಯಕನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡದೇವರಾಜ ಒಡೆಯರ್‌ರವರು ರಾಜ್ಯಭಾರ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣದವರು ಗಡಿದಾಟಿ ಶ್ರೀರಂಗರಾಯರ ಸೀಮೆಗೆ ಬಾರದ ಹಾಗೆ ಅಳಿಯ ಶಿವಲಿಂಗ ನಾಯಕನನ್ನು ಸೇನೆಯೊಂದಿಗೆ ಕಾವಲಿರಿಸಿದ್ದನು.[12]

ಭದ್ರಪ್ಪ ನಾಯಕ ಮತ್ತು ಮೈಸೂರರಸರು

ಕಿರಿಯ ವೆಂಕಟಪ್ಪನಾಯಕನ ನಂತರ ಶಿವಪ್ಪನಾಯಕನ ಜೇಷ್ಠ ಪುತ್ರ ಭದ್ರಪ್ಪನಾಯಕನು, ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೬೬೧ ರಿಂದ ೧೬೬೩ ರವರೆಗೆ ರಾಜ್ಯಾಡಳಿತ ನಡೆಸಿರುವನು. ಇವನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡದೇವರಾಜ ಒಡೆಯರ್ (ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೬೫೯–೧೬೭೩) ರವರು ಅರಸರಾಗಿದ್ದರು.

ಈ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಅಳಿಯ ಶಿವಲಿಂಗಯ್ಯನೊಡನೆ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿ, ತಾನು ಬೇಲೂರಿಗೆ ಹೋಗಿ ರಾಯರ ಸೈನ್ಯದೊಂದಿಗೆ ತೆರಳಿ ಮಾಯಾವಿಗಳು ಆಕ್ರಮಿಸಿದ್ದ ಹೆಬ್ಬಾಳ, ಕೊಣನೂರು ಕೋಟೆಗಳನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡನು, ನಂತರ ಮೈಸೂರರಸರ ಆಜ್ಞೆಯ ಮೇರೆಗೆ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಬಂದ ಕಳಿಲೆಯ ಕಾಂತಯ್ಯನೆಂಬ ಸೇನಾಪತಿಯನ್ನು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಸೋಲಿಸಿದ ಶಿವಲಿಂಗ ನಾಯಕನಿಗೆ ಪ್ರಮಾದವಶಾತ್ ಅಪಾಯ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಶತ್ರುಸೈನ್ಯದವರ ಬಾಣತಗುಲಿ ಸ್ಥಳದಲ್ಲೆ ಶಿವೈಕ್ಯನಾದ ವಿಚಾರ ತಿಳಿದ ಭದ್ರಪ್ಪನು ಸ್ವತಃ ಸೈನ್ಯದೊಂದಿಗೆ ಬಂದು ಮಾಯಾವಿಗಳ ನಾಡಿಗೆ ಸೇರಿದ ಹೊನ್ನಪಳ್ಳಿ, ಚಿಕ್ಕನಾಯಕನಹಳ್ಳಿ ಇತ್ಯಾದಿ ಸೀಮೆಗಳನ್ನು ಜಯಿಸಿದನೆಂದು ಕೆಳದಿ ನೃಪವಿಜಯದಿಂದ ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ.[13]

ಶ್ರೀಮನ್ಮಹಾರಾಜರ ವಂಶಾವಳಿಯಲ್ಲಿ ಕೆಳದಿಯವರೊಂದಿಗೆ ಯುದ್ಧಮಾಡಿದ ಉಲ್ಲೇಖಗಳಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ, ಸೇನಾಪತಿ ಕಳಲೆ ಕಾಂತಯ್ಯನು ಮೈಸೂರರಸರ (ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೬೬೦) ಸೇನಾಧಿಪತಿಯಾಗಿದ್ದುದು ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ.[14] ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಮೇಲಿನ ಯುದ್ಧ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೬೬೧ ರಿಂದ ೧೬೬೩ ರಲ್ಲಿ ನಡೆದಿರಬಹುದೆಂದು ಹೇಳಬಹುದಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಭದ್ರಪ್ಪ ನಾಯಕನೇ ಸ್ವತಃ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಬಂದಿರುವುದು ಗಮನಾರ್ಹ ವಿಚಾರ. ಬಹುಶಃ ಈ ವೇಳೆಗೆ ಹಿಂದಿನ ಘಟನೆಗಳಿಂದ ಇಬ್ಬರಲ್ಲೂ ದ್ವೇಷ ಬೆಳೆದಿರಬಹುದೆಂದು ಹೇಳಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಹಿರಿಯ ಸೋಮಶೇಖರ ನಾಯಕ ಮತ್ತು ಮೈಸೂರರಸರು

ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೬೬೩-೧೬೭೨ ರವರೆಗೆ ಕೆಳದಿಯನ್ನಾಳಿದ ಹಿರಿಯ ಸೋಮಶೇಖರ ನಾಯಕನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡದೇವರಾಜ ಒಡೆಯರ್ (ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೬೫೯–೧೬೭೩) ರವರು ಮೈಸೂರಿನ ಒಡೆಯರಾಗಿದ್ದರು. ಹಿರಿಯ ಸೋಮಶೇಖರ ನಾಯಕನು ಮೈಸೂರಿನವರ ಗರ್ವವನ್ನು ಹಾಗೂ ಮದವನ್ನು ತಗ್ಗಿಸಬೇಕೆಂದು, ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಕೂಡಿಕೊಂಡು, ಅವರನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ ಅವರಿಂದ ಚಿಕ್ಕೋಡು, ಬೆಳಗೋಡು, ಕಣತೂರು, ಅಬ್ಬಿಣ ಮತ್ತು ಬೇಲೂರನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡನೆಂದು ಕೆಳದಿನೃಪ ವಿಜಯದಿಂದ[15] ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ

---

12 ಅದೇ, ಪುಟ. ೧೭೧.

13 ಅದೇ, ಪುಟ. ೧೭೩-೧೭೫.

14 ಅನ್ನಲ್ಸ್ ಆಫ್ ದಿ ಮೈಸೂರ್ ಫ್ಯಾಮಿಲಿ, ಪಾರ್ಟ್ ೧, ಪುಟ. ೯೬.

15 ಚಿಕ್ಕೊಡಂ ಬೆಳಗೋಡಂ ಮಿಕ್ಕಾ ಕಣತೂರನಬ್ಬಿಣವ ಬೇಲೂರಂ ಚಕ್ಕನೆ ಕೊಂಡಾ ಶಿವನೃಪ ನಕ್ಕರಿನಣುಗಂ ಬಲಾತಿಶಯಮಂ ಮೆರೆದಂ-ಕೆಳದಿನೃಪವಿಜಯ, ಪುಟ. ೧೮೩.

ಶ್ರೀಮನ್ಮಹಾರಾಜರ ವಂಶಾವಳಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಅರಸರ ಹೆಸರಾಗಲೀ, ವಿಚಾರಗಳಾಗಲಿ ಉಕ್ತವಾಗಿಲ್ಲ.

ರಾಣಿಚೆನ್ನಮ್ಮಾಜಿ ಮತ್ತು ಮೈಸೂರರಸರು

ಸೋಮಶೇಖರ ನಾಯಕನ ನಂತರ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೬೭೨ ರಲ್ಲಿ ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಬಂದ ಅವನ ಪತ್ನಿ ಚೆನ್ನಮ್ಮಾಜಿಯು ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೬೯೭ ರವರೆಗೆ ಕೆಳದಿಯುನ್ನಾಳಿರುವಳು. ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಚಿಕ್ಕದೇವ ರಾಜ ಒಡೆಯರ್‌ರವರು (ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೬೭೩-೧೭೦೪) ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ಅರಸರಾಗಿದ್ದರು.

ಚೆನ್ನಮಾಜಿಯು ಸಬ್ಬುನೀಸ ಕೃಷ್ಣಪ್ಪಯ್ಯ, ಕಾಸರಗೋಡು ತಿಮ್ಮಣ್ಣನಾಯಕರೊಡನೆ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿ ಮಾಯಾವಾದಿಗಳ ಸೇನಾಧಿಪತಿಯಾಗಿದ್ದ ಕುಮಾರಯ್ಯನನ್ನು ಪಲಾಯನಗೊಳಿಸಿ ವಸುಧಾರೆಯ ಕೋಟೆಯನ್ನು, ಕಡೂರು, ಹಾಸನ, ಬಾಣಾವರ ಮತ್ತು ಬೇಲೂರಿನ ಕೋಟೆಗಳನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ಮೈಸೂರಿನವರ ಮದವನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸಿದಳು. ಅಲ್ಲದೆ ಸಬ್ಬುನೀಸ ಕೋಳಿವಾಡದ ಬೊಮ್ಮರಸಯ್ಯನೊಡನೆ ಸೈನ್ಯ ಕಳುಹಿಸಿ ಮೈಸೂರರಸನ ಸೇನಾಪತಿಯಾಗಿದ್ದ ದಳವಾಯಿ ತಿಮ್ಮಪ್ಪನನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ ಅವನ ಮಗ ಕೃಷ್ಣಪ್ಪನನ್ನು ಸೆರೆ ಹಿಡಿದು ನಂತರ ಬಿಟ್ಟು ಪರಮ ಖ್ಯಾತಿಯನ್ನು ಗಳಿಸಿರುವಳೆಂದು ಕೆಳದಿ ನೃಪ ವಿಜಯದಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.[16]

ಚಿಕ್ಕದೇವರಾಜ ಒಡೆಯರ್‌ರವರು ಶಾ. ಶ. ೧೫೯೨ನೇ (ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೬೭೦) ಪ್ರಮೋದೂತ ಸಂವತ್ಸರದಲ್ಲಿ ಇಕ್ಕೇರಿ ಶಿವಪ್ಪನಾಯಕನಿಂದ ಹಾರನಹಳ್ಳಿ, ಬಾಣಾವರ, ಕಡೂರು, ಸಕ್ಕರೆ ಪಟ್ಟಣ, ಬೇಲೂರು, ವಸ್ತಾರೆ, ಹಾಸನ ಹಾಗೂ ಗ್ರಾಮ ಎಂಬ ಸ್ಥಳಗಳನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡನೆಂದು ಶ್ರೀಮನ್ಮಹಾರಾಜರ ವಂಶಾವಳಿ ಹೇಳುತ್ತದೆ.[17] ಈ ವಿಚಾರವನ್ನು ಒಪ್ಪಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ, ಏಕೆಂದರೆ ಶಿವಪ್ಪನಾಯಕನ ರಾಜ್ಯಭಾರ ಕಾಲ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೬೪೫-೧೬೬೦[18] ಚಿಕ್ಕದೇವರಾಜ ಒಡೆಯರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕುಮಾರಯ್ಯ ಹಾಗೂ ತಿಮ್ಮಪ್ಪ ಇವರಿಬ್ಬರೂ ದಳವಾಯಿಗಳಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಿರುವುದು ತಿಳಿದು ಬರುವುದರಿಂದ[19] ಈ ಮೇಲಿನ ಯುದ್ಧ ನಡೆದಿದೆಯೆಂದು ಹೇಳಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಚೆನ್ನಮ್ಮಾಜಿಯ ಕಾಲದ ಸಂಸ್ಕೃತ ಶಾಸನವೊಂದು ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣದ ಕೋಟೆಯೊಳಗೆ ದೊರಕಿದ್ದು, ಅದರಲ್ಲಿ ಕೆಳದಿರಾಜರು ಸೈನವನ್ನು ಜಯಿಸಿ ಗಂಗಾಧರನೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ಆನೆಯನ್ನು ಸಂಹರಿಸಿರುವರೆಂದು ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ.[20] ಆದರೆ ಶಾಸನದ ಸಂಪೂರ್ಣ ಪಾಠ ಉಪಲಬ್ಧವಿರದ ಕಾರಣ ವಿವರಗಳು ದೊರಕುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ಶಾಸನದಿಂದ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೬೭೮ ರಲ್ಲಿ ಕೆಳದಿಯವರಿಗೂ ಮೈಸೂರಿನವರಿಗೂ ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧ ನಡೆದಿರುವುದು ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಶಾಸನದ ಕಾಲವನ್ನು ಶಾ. ಶ. ೧೬೦೦ ಎಂದು ಅಂದಾಜು ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಮೈಸೂರು ಮತ್ತು ಕೆಳದಿ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣದ ಈ ಶಾಸನವು ಒಂದು ಮಹತ್ವದ ಮೈಲಿಗಲ್ಲು.

ಹಿರಿಯ ಬಸಪ್ಪನಾಯಕ ಮತ್ತು ಮೈಸೂರರಸರು

'ಸಾಹಿತ್ಯರತ್ನಾಕರ' ಇತ್ಯಾದಿ ಬಿರುದಾಂಕಿತನಾಗಿ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೬೯೭ ರಿಂದ ೧೭೧೪ ರವರೆಗೆ ರಾಜ್ಯಭಾರ ನಡೆಸಿದ ಹಿರಿಯ ಬಸಪ್ಪನಾಯಕನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಚಿಕ್ಕದೇವರಾಜ ಒಡೆಯರ್ ಮತ್ತು ಕಂಠೀರವ

---

16 ಮಾಯಾವಾದಿಗಳುರದಳವಾಯಿ ಕುಮಾರಯ್ಯನವಟಿನುಡುಗಿಸಿ ಬಲಮಂ ಸೋಲಿಯಿಸಿ ವಸುಧಾರೆಯ ಕಮನೀಯ ಪರಿಸ್ತರಣಮಂ ಕರಂ ವಶಗೈದಳ್ ಕೆಳದಿನೃಪವಿಜಯಂ, ಪುಟ. ೧೯೩-೧೯೫, ೨೪೧.

17 ಅನ್ನಲ್ಸ್ ಆಫ್ ದಿ ಮೈಸೂರ್ ರಾಯಲ್ ಫ್ಯಾಮಿಲ್, ಪಾರ್ಟ್ ೧, ಪುಟ. ೧೨೮, ೧೨೯.

18 ಕೆಳದಿನೃಪವಿಜಯಂ, ಪುಟ. ೧೭೦,

19 ಅನ್ನಲ್ಸ್ ಆಫ್ ದಿ ಮೈಸೂರ್ ರಾಯಲ್ ಫ್ಯಾಮಿಲಿ ಪಾರ್ಟ್ ೧, ಪುಟ. ೧೨೬.

20 ಶಾಸನ ಪಾಠ :- ನಿರ್ಜಿತ್ಯ ಸೇನಾಂ ಕೆಳದಿನೃಪಾಣಾಂ ಗಂಗಾಧರಾಖ್ಯಂ ಗಜಮಾಜಹಾರ-ಕೆಳದಿ ಅರಸರ ಶಾಸನ ಸಂಪುಟ, ಪುಟ. ೪೬೩.

ಮಹಾರಾಜ ಒಡೆಯರ್ (ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೭೦೪–೧೭೧೪) ಇವರುಗಳು ಮೈಸೂರಿನ ಅರಸರಾಗಿದ್ದರು.

ಬಸಪ್ಪನಾಯಕನು ಮೈಸೂರಿನವರ ವಶವಾಗಿದ್ದ ಅರಕಲಗೂಡನ್ನು ಹಾಗೂ ಮಲೆಯಾಳದವರು ಮಾಯಾವಿಗಳ ಸಹಾಯದೊಂದಿಗೆ ಚಂದ್ರಗಿರಿಯ ಕೋಟೆಯನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿದಾಗ ಅದನ್ನು ಗರಜಿನ ಬಸಪ್ಪ ದೇವರೊಡನೆ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿ, ಮಾಯಾವಿಗಳನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ, ಮಲೆಯಾಳಿಗಳ ಸೊಕ್ಕನ್ನು ಬಗ್ಗಿಸಿ, ಚಂದ್ರಗಿರಿ ಮತ್ತು ವಸುಧಾರೆ ಕೋಟೆಗಳನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡನೆಂದು ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ.[21] ಇವನು ಆಗ್ಗಿಂದಾಗ್ಯೆ ಮೈಸೂರಿನವರೊಂದಿಗೆ ಉಂಟಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಕಲಹಗಳನ್ನು ಕೊನೆಗೊಳಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿ, ಇಬ್ಬರಿಗೂ ವಿರೋಧ ಹುಟ್ಟದಂತೆ ಶರಜಾ ನಾಗಪ್ಪಯ್ಯನೆಂಬ ನಿಯೋಗಿಯ ಮುಖಾಂತರ ಒಡಂಬಡಿಕೆಯ ಕರಾರು ರಚಿಸಿರುವನೆಂಬುದು ಗಮನಾರ್ಹವಾದ ವಿಚಾರವಾಗಿದೆ.[22]

ಶ್ರೀಮನ್ಮಹಾರಾಜರ ವಂಶಾವಳಿಯಲ್ಲಿ ಚಿಕ್ಕಬಳ್ಳಾಪುರ ಪಾಳೆಯಗಾರರು ಇತ್ಯಾದಿಯವರನ್ನು ಜಯಿಸಿರುವ ವಿಚಾರಗಳು ಮಾತ್ರ ಹೇಳಿದೆ.[23] ಕೆಳದಿಯವರ ವಿಚಾರಗಳಿಲ್ಲ.

ಕಿರಿಯ ಸೋಮಶೇಖರನಾಯಕ ಮತ್ತು ಮೈಸೂರರಸರು

ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೭೧೫ ರಿಂದ ೧೭೪೦ ರವರೆಗೆ ರಾಜ್ಯವಾಳಿದ ಕಿರಿಯ ಸೋಮಶೇಖರನಾಯಕನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ, ಮೈಸೂರನ್ನು ದೊಡ್ಡ ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡೆಯರ್ (ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೭೧೪-೧೭೩೨) ಮತ್ತು ಚಾಮರಾಜ ಒಡೆಯರ್ (ಕ್ರಿ. ಶ,೧೭೩೨–೧೭೩೪) ಮತ್ತು ಹಾಗೂ ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡೆಯರ್ II, (ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೭೩೪–೧೭೬೬) ರವರೆಗೆರಾಜ್ಯಭಾರ ಮಾಡಿರುವುದು ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ.

ಕಿರಿಯ ಸೋಮಶೇಖರನು ಹೇವಿಳಂಬಿ ಸಂವತ್ಸರದಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರರಸನ ಮದವನ್ನು ತಗ್ಗಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿ ಮಂತ್ರಿಗುರುವಪ್ಪನೊಂದಿಗೆ ಸಮಾಲೋಚನೆ ನಡೆಸಿ, ಸಹಾಯಕ್ಕಾಗಿ ಬಿಳಿಜೋಡಿಯ ಬರಮನಾಯಕನ ಸಹಾಯ ಕೇಳಿ, ಅವನು ಮೊದಲು ಒಪ್ಪಿ ಕೊನೆಗೆ ಮೋಸ ಮಾಡುವ ವಿಚಾರ ತಿಳಿದು ಅವನನ್ನು ಉಪಾಯದಿಂದ ಸಾಧಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಬೇಲೂರಿನ ವೆಂಕಟಾದ್ರಿನಾಯಕನು ನಿಯೋಗಿ ಮಲ್ಲಪ್ಪನ ಕುತಂತ್ರದಿಂದ ಎರಗಿಬಂದ ಮೈಸೂರಿನ ಸುಬ್ಬರಾಯನೆಂಬ ಸೇನಾಪತಿಯನ್ನು ರಾಯಪಾಳ್ಯದ ಚೆನ್ನವೀರಪ್ಪನ ಮುಖಾಂತರ ಸೋಲಿಸಿ ಗೋಪಾಲನಾಯಕನನ್ನು ಬೇಲೂರಿನಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಪ್ರಖ್ಯಾತಿಯನ್ನು ಪಡೆದಿರುವನು, ಹಾಗೆಯೇ ಮಿರಿಜಾ ಅದ್ದಮನಿಗೆ ಸಹಾಯವಾಗುವಂತೆ ಬಂದ ಮೈಸೂರರಸರನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ, ಸೀರ್‍ಯದ ಕೋಟೆಯನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ಅಲ್ಲಿ ಮಿರಿಜಾ ಅದ್ದಮನ ಜಾಗದಲ್ಲಿ ತಾಯರಖಾನನ್ನು, ದಿಲ್ಲಿಯ ಬಾದಷಹನ ವಿನಂತಿಯ ಮೇರೆಗೆ ನೇಮಿಸಿರುವನೆಂದು ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ. ಅನಂತರ ಶಾದುಲ್ಲಾಖಾನನ ಸೇನೆಯೊಂದಿಗೆ ಸುಬೇದಾರ ಲಿಂಗಪ್ಪನನ್ನು ಮೈಸೂರವರ ಸೀಮೆಯ ಗಡಿಯ ಮೇಲೆ ದಾಳಿ ನಡೆಸಲು ಕಳುಹಿಸಲು ಅವನು ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣದ ಕೋಟೆಯ ಒಳಬಂದಾಗ ಭಯಗ್ರಸ್ತರಾದ ಮೈಸೂರಿನವರು ಸಂಧಾನಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಾರೆ. ಅವರಿಂದ ಅನೇಕ ವಿಧವಾದ ಉಡುಗೊರೆಗಳನ್ನು ಪಡೆದನೆಂದು ಕೆಳದಿನೃಪವಿಜಯ ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.[24]

ಶ್ರೀಮನ್ಮಹಾರಾಜರ ವಂಶಾವಳಿಯಲ್ಲಿ ಮೇಲಿನ ಯಾವ ಘಟನೆಗಳು ಉಲ್ಲೇಖವು ಕಂಡು ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಶಾ. ಶ. ೧೬೪೭ (ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೭೨೪) ಕ್ರೋಧಿ ಸಂವತ್ಸರದಲ್ಲಿ, ಸಾದುಲ್ಲಾಖಾನನ ಕಡೆಯ ದಿವಾನ್ ಸಿದ್ದೋಜಿ ಘೋರ್ಪಡೆ ಎಂಬುವನು ಶ್ರೀರಂಗ

---

21 ಕೆಳದಿನೃಪವಿಜಯ, ಪುಟ, ೨೪೯-೨೫೪

22 ಅದೇ, ಪುಟ. ೨೪೯.

23 ಅನ್ನಲ್ಸ್ ಆಫ್ ದಿ ಮೈಸೂರ್ ರಾಯಲ್ ಫ್ಯಾಮಿಲಿ, ಪಾರ್ಟ್ ೧, ಪುಟ. ೧೬೦.

24 ಕೆಳದಿನೃಪವಿಜಯ, ಪುಟ. ೨೫೬-೨೫೭.

ಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ಮುತ್ತಿಗೆ ಹಾಕಿದಾಗ ಮೈಸೂರಿನವರು ಬೆನ್ನಟ್ಟಿ ಓಡಿಸಿದರೆಂದು ಹೇಳುತ್ತದೆ.[25] ಆದರೆ ಕೆಳದಿ ನೃಪವಿಜಯವು ಶಾದುಲ್ಲಾಖಾನನ ಸೇನೆಯೊಂದಿಗೆ ಸುಬೇದಾರ ಲಿಂಗಪ್ಪನನ್ನೂ ಮೈಸೂರರ ಸರ ಮೇಲೆ ದಾಳಿ ಮಾಡಲು ಕಳುಹಿಸಿದಾಗ ಮೈಸೂರಿನವರು ಸಂಧಾನಕ್ಕೆ ಬಂದರೆಂದು ಹೇಳುತ್ತದೆ.[26] ಇಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸ ಬಹುದಾದ ಅಂಶವೆಂದರೆ ರಾಜಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಬರೆಯುವವರು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ತಮ್ಮ ಆಶ್ರಯದಾತ ರನ್ನು ಹೊಗಳಿ ಬರಿಯುವುದು ವಾಡಿಕೆ. ಆದರೆ ಕೆಳದಿ ನೃಪವಿಜಯವು ಇದಕ್ಕೆ ಅಪವಾದವೆನ್ನಬಹುದು. ಏಕೆಂದರೆ ಈ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಕಾವ್ಯವು ಕೆಳದಿಯವರು ಸೋತಿರುವ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನೂ ಹಾಗೆಯೇ ಹೇಳುತ್ತದೆ.[27]

ಕಿರಿಯ ಬಸವಪ್ಪನಾಯಕ ಮತ್ತು ಮೈಸೂರು

ಕಿರಿಯ ಬಸಪ್ಪನಾಯಕನು ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೭೩೯–೧೭೫೪ರಲ್ಲಿ ಕೆಳದಿಯನ್ನಾಳುತ್ತಿದ್ದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ, ೭ನೇ ಚಾಮರಾಜ ಒಡೆಯರ್, (ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೭೩೨–೧೭೩೪) ಹಾಗೂ ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡೆಯರ್ (೧೭೩೪–೧೭೬೬) ರವರೆಗೆ ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯಭಾರ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು.

ತರಿಕೆರೆಯ ಪಾಳೆಯಗಾರರು ಮೈಸೂರಿನವರೊಂದಿಗೆ ಸಂಧಾನವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆಂದು ವಿಚಾರ ತಿಳಿದು, ಸಬ್ಬನೀಸ ಕೃಷ್ಣಪ್ಪಯ್ಯನ ಜೊತೆಗೆ ಸೈನ್ಯ ಕಳುಹಿಸಿ, ತರಿಕೆರೆಯ ರಾಜನ ಗರ್ವವನ್ನು ಮುರಿದು ಅವನ ಕೋಟೆಗಳನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡಿರುವನೆಂದು ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ.[28]

ಮೂರನೇ ಸೋಮಶೇಖರನಾಯಕ, ವೀರಮ್ಮಾಜಿ ಮತ್ತು ಮೈಸೂರರಸರು :–

ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೭೫೭–೧೭೬೩ ರಲ್ಲಿ ಮೂರನೇ ಸೋಮಶೇಖರನಾಯಕ ಮತ್ತು ವೀರಮ್ಮಾಜಿಯವರು ಕೆಳದಿಯನ್ನಾಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಅದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ೭ನೇ ಚಾಮರಾಜ ಒಡೆಯರ್ (ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೭೩೨–೧೭೩೪) ಅರಸರಾಗಿದ್ದರು. ಹಾಗೂ ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡೆಯರ್ II (೧೭೩೪–೧೭೬೬) ಅರಸರಾಗಿದ್ದರು

ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡೆಯರ್ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ದಂಡನಾಯಕನಾಗಿದ್ದ ಹೈದರಆಲಿಖಾನನು ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೭೬೩ ರಲ್ಲಿ ದಂಡೆತ್ತಿ ಬಂದು ಕೆಳದಿಯನು ಗೆದ್ದು ಮೈಸೂರು ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡಿರುವುದು ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ.[29]

[ಈ ಪ್ರಬಂಧ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಸಹಕರಿಸಿದ ಶ್ರೀ ಕೆ. ಗುಂಡಾ ಜೋಯಿಸ್ ಮತ್ತು ಕೆಳದಿ ವಸ್ತು ಸಂಗ್ರಹಾಲಯದ ಅಧಿಕಾರಿ ವರ್ಗಕ್ಕೂ ನನ್ನ ಕೃತಜ್ಞತೆಗಳು]

25 ಅನ್ನಲ್ಸ್ ಆಫ್ ದಿ ಮೈಸೂರ್ ರಾಯಲ್ ಫ್ಯಾಮಿಲಿ, ಪಾರ್ಟ್ ೧, ಪುಟ, ೧೬೦.

26 ಕೆಳದಿನೃಪವಿಜಯ, ಪುಟ. ೨೬೯.

27 ಅದೇ, ಪುಟ.

28 ಅದೇ, ಪುಟ. ೨೮೯.

29 ಅದೇ, ಪುಟ. ೩೦೮, ಅನಲ್ಸ್ ಅಫ್ ದಿ ಮೈಸೂರ್ ಫ್ಯಾಮಿಲಿ, ಪಾರ್ಟ್ ೧. ಪುಟ. ೧೯೦.